

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан філологічного
факультету

Юрій БІДЗІЛЯ

« 30 » червня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
Освітня програма	Українська мова і література. Зарубіжна література
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Методика викладання української мови» для здобувачів вищої освіти галузі знань **01 Освіта/Педагогіка** спеціальності **014 Середня освіта** предметної спеціальності **014.01 Середня освіта (Українська мова і література)** освітньої програми «Українська мова і література. Зарубіжна література».

Розробник: *Вегеш Анастасія Іванівна*, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні **кафедри української мови**.
Протокол № 12 від 26 червня 2023 року

Завідувач кафедри Наталія ВЕНЖИНОВИЧ

Схвалено науково-методичною комісією **філологічного факультету**.
Протокол № 8 від 29 червня 2023 року

Голова науково-методичної комісії Василь ШАРКАНЬ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	3-ий	4-ий
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи здобувача – 2	5-ий	7-ий
	Лекції:	
	32	10
	Практичні (семінарські):	
	28	6
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	-	
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	30 сам. + 30 інд	74 сам.+ 30 інд.

1. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни – озброїти майбутнього вчителя української мови не тільки теорією цієї науки, а й найефективнішими формами організації навчального процесу, найдоцільнішими методами та прийомами навчання учнів на сучасному етапі розвитку загальноосвітніх закладів.

Завдання дисципліни: підготувати майбутніх вчителів до педагогічної діяльності в умовах реформування сучасної школи, реалізації концепцій мовної освіти в Україні; забезпечувати засвоєння студентами системи теоретичних знань і професійних умінь, які допоможуть їм формувати в учнів мовну та мовленнєву компетенції, виховувати свідомих громадян України; навчити співвідносити теоретичні знання з практичними потребами сучасної школи, втілювати нові методичні ідеї в практику вивчення предмета, застосовувати педагогічні інновації; розвивати в студентів пізнавальні інтереси, прагнення, до удосконалення своєї професійної підготовки, уміння працювати з навчально-методичною літературою.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню в здобувачів вищої освіти таких **загальних компетентностей**:

- ЗК 3. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК 4. Здатність працювати в команді.
- ЗК 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
- ЗК 8. Здатність демонструвати навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК 9. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК 10. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

Фахових компетентностей:

- ФК 1. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.
- ФК 2. Володіння основами цілепокладання, планування та проектування процесу навчання учнів.
- ФК 3. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів освіти.
- ФК 4. Здатність до пошуку ефективних шляхів мотивації дитини до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання).
- ФК 5. Здатність до забезпечення охорони життя й здоров'я здобувачів освіти (зокрема з особливими потребами) в освітньому процесі та позаурочній діяльності.
- ФК 6. Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.
- ФК 7. Здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду.

Спеціальних (предметних) компетентностей:

ПК 1. Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови і літератури, зарубіжної літератури, у практиці навчання української мови і літератури, зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти.

ПК 2. Здатність адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі фахової та міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах.

ПК 3. Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій

формах, володіти методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.

ПК 5. Здатність застосовувати у власній практичній діяльності сучасні підходи (особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання української мови та літератури на підставі передового українського й міжнародного досвіду.

ПК 6. Здатність доцільно застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання, створювати навчально-методичне забезпечення (обладнання) для проведення занять з української мови та літератури.

ПК 7. Здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, використання практичного досвіду й мовно-літературного контексту для реалізації цілей освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти.

ПК 9. Здатність планувати та управляти проектами; здатність до аналізу і синтезу; готовність забезпечувати навчально-виховний процес відповідною навчально-методичною документацією, програмами, планами та інноваційними проектами; готовність на основі аналізу здійснювати прогнозування основних показників, що характеризують розвиток педагогічної системи; перспективне планування потреб у навчальній, навчально-методичній, науковій чи художній літературі.

Інтегральна компетентність:

Здатність вирішувати складні спеціалізовані практичні завдання в галузі середньої освіти, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук, предметних знань, психології, теорії та методики навчання й характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни **«Методика викладання української мови»** є опанування таких навчальних дисциплін:

OK 11	Сучасна українська літературна мова
-------	-------------------------------------

2. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми **«Українська мова і література. Зарубіжна література»**, вивчення навчальної дисципліни **«Методика викладання української мови»** повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Знає закономірності розвитку особистості, вікові особливості учнів, їхню психологію та специфіку сімейних стосунків.	РН2
Знає та розуміє принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти.	РН 3
Знає та розуміє особливості навчання різнорідних груп здобувачів освіти, застосовує диференціацію навчання, організовує освітній процес з урахуванням особливих потреб здобувачів освіти.	РН 4
Уміння оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності.	РН 5

Добирає і застосовує сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів і здійснює самоаналіз ефективності уроків.	РН 8
Володіє формами та методами виховання учнів на уроках і в позакласній роботі, уміє відстежувати динаміку особистісного розвитку дитини.	РН 9
Здатний проектувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище, уміє виявляти булінг серед учнів та протидіяти йому, організовувати співпрацю учнів та комунікацію з їхніми батьками.	РН 10
Знає сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови і літератури, зарубіжної літератури, мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності, провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні та за її межами.	РН 13
Уміє працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), знаходити, обробляти, систематизувати й застосовувати в освітній діяльності сучасну наукову інформацію, бібліографію, комп'ютерні технології.	РН 17
Має творчо-критичне мислення, творчо використовує різні теорії й досвід (український, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.	РН 18
Володіє методами й методиками діагностування навчальних досягнень учнів з української мови і літератури, зарубіжної літератури; уміє здійснювати педагогічний супровід самовизначення учнів.	РН 20
Використовує гуманістичний потенціал української мови і літератури, зарубіжної літератури для формування духовного світу юного покоління громадян України.	РН 21
Знає, розуміє і демонструє здатність реалізовувати теоретичні й методичні засади навчання української мови і літератури, зарубіжної літератури для виконання освітньої програми в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти.	РН 22

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті після опанування навчальної дисципліни «**Методика викладання української мови**»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Формувати в учнів мовну та мовленнєву компетенції, виховувати свідомих громадян України.	РН 2 РН 21
Використовувати традиційні та інноваційні методи і прийоми викладання української мови.	РН 3 РН 20

Уміти застосовувати технічні методи та засоби в навчально-виховній діяльності. Здатність управляти процесами навчальної діяльності, виховання та розвитку особистості учня.	PH 4 PH 10
Знати базові поняття методики викладання української мови; зміст і принципи побудови програм з української мови; особливості підручників та навчальних посібників з української мови.	PH 5
Знати про особливості планування роботи з української мови; види планування; норми оцінювання письмових робіт учнів. Використовувати інноваційні технології для проведення уроків.	PH 8
Формувати духовний світ учнів. Проводити позакласну роботу та факультативні заняття з української мови.	PH 9
Знати типи уроків з української мови; методику викладання окремих розділів мови, загальнодидактичні та лінгвістичні засади.	PH 13
Використовувати основні напрями в розвитку сучасної методичної думки.	PH 17
Здійснювати інтегроване навчання; готувати й проводити нестандартні уроки; працювати з підручниками, словниками, навчальними посібниками та методичною літературою.	PH 18
Уміти реалізовувати теоретичні й методичні засади навчання української мови для виконання освітньої програми в закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти.	PH 22

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з дисципліни «**Методика викладання української мови**» є: стандартизовані тести, реферати, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Викладач використовує наступні групи методик контролю знань здобувачів, які вивчають навчальну дисципліну «**Методика викладання української мови**»:

1. Форми поточного контролю (монологічна відповідь студента на окреме питання теми практичного заняття в індивідуальній та фронтальній формах; запитально-відповідна бесіда під час пояснення проблемного питання на практичному занятті; реферат, презентація).
2. Форми модульного контролю (модульна контрольна робота; дидактичні тестові завдання).
3. Форми підсумкового семестрового контролю (залік у формі усної відповіді).

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5		
10	8	8	15	9	50	100

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота							Модульна контрольна робота	Сума
T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12		
12	6	7	7	6	6	6	50	100

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття (допуск, виконання та захист)	7	20
Роздатковий матеріал	1	10
Реферат	1	10
Укладання бібліографії	1	10
Модульна контрольна робота	1	50
Разом	11	100

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття (допуск, виконання та захист)	7	20
Конспект уроку	1	10
Реферат	1	10
Конспект позакласного заходу	1	10
Модульна контрольна робота	1	50
Разом	11	100

Критерії оцінювання курсової роботи

Під час оцінювання враховуються: дотримання вимог до написання курсових робіт, якість самого наукового дослідження, уміння аргументовано захистити сформульовані положення та висновки.

Критерії оцінювання враховують:

- 1) актуальність обраної теми та ступінь її реалізації;
- 2) чіткість формулювання мети і завдань дослідження;
- 3) повноту охоплення літературних джерел та їх критичного огляду;
- 4) творчий підхід до написання курсової роботи та самостійність викладу матеріалу;
- 5) якість та ґрунтовність наукового, теоретичного, методологічного та практичного аналізу визначеної проблеми;
- 6) логічність та аргументованість отриманих результатів;
- 7) дотримання вимог до оформлення структурних частин курсової роботи;
- 8) змістовність та логічність доповіді студента під час захисту про основні результати дослідження;
- 9) правильність і чіткість відповідей на запитання членів комісії та осіб, присутніх на захисті.

Оцінка «Відмінно» (90–100 балів) ставиться здобувачам за умови повного розкриття теми і мети дослідження, дотримання всіх вимог до виконання й оформлення курсової роботи, наявності в ній елементів самостійного наукового аналізу, чіткого формулювання результатів дослідження і логічних висновків, які розкривають поставлені завдання, творчого підходу до висвітлення досліджуваної проблеми, дотримання акуратності в оформленні курсової роботи. Доповідь студента на захисті логічна і змістовна, відображає зміст курсової роботи, проголошена вільно, відповіді на запитання правильні і логічно аргументовані.

Оцінка «Добре» (74–89 балів) виставляється здобувачеві, тема роботи якого розкрита, але трапляються незначні недоліки в оформленні теоретичної чи практичної частини дослідження, поверхово зроблений аналіз літературних джерел, недостатньо вдало сформульовані результати дослідження й висновки, робота загалом оформлена згідно з чинними вимогами, проте містить окремі несистематичні помилки та стилістичні огріхи. Доповідь на захисті логічна, але відображає не всі змістові акценти курсової роботи, відповіді на запитання правильні і стислі.

Оцінку «Задовільно» (60–73 бали) здобувач отримує, якщо недостатньо розкрита тема роботи, її зміст не відповідає цілком меті дослідження, здійснено поверховий аналіз теоретичних засад дослідження, наявний недостатній обсяг фактичного матеріалу, розділи мають реферативний характер, не містять аналізу літературних джерел та елементів наукового дослідження, висновки сформульовані з надмірною узагальненістю, неправильне оформлення курсової роботи. Доповідь на захисті прочитана за текстом, не всі відповіді на запитання правильні і повні.

Оцінку «Незадовільно» (0–59 балів) ставлять студенту в тому випадку, коли не розкрита тема дослідження, мета і зміст роботи погано пов'язані між собою, відсутній аналіз літературних джерел, переважає описовість і реферативність матеріалу, виконання дослідження має випадковий, несистемний характер, висновки не видаються достовірними, трапляються суттєві огріхи

в оформленні курсової роботи. Доповідь на захисті прочитана, відповіді на запитання комісії неточні або неповні.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульний контроль є необхідним елементом модульно-рейтингової технології навчального процесу. Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни «**Методика викладання української мови**» проводиться два рази за семестр, згідно з розкладом модульних контролів. До модульної контрольної роботи допускаються студенти, які виконали всі види практичних завдань. Максимальна кількість балів одержаних під час контрольної роботи становить 50 балів. Виконання модульної контрольної роботи передбачає надання відповідей на тести (8 тестів по 1 балу), двох теоретичних питань по 10 балів та двох граматичних завдань (14 і 8 балів).

Здобувач вищої освіти, який не з'явився на модульну контрольну роботу, або ж його модульна оцінка складає від 0 до 34 балів, зобов'язаний скласти (перескласти) модуль до початку підсумкового контролю у строки, визначені викладачем дисципліни та погоджені деканатом факультету.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

За результатами модульних контролів визначається підсумкова рейтингова оцінка. Якщо здобувач набрав 60 і більше балів, то залік може бути виставлений за результатами поточного оцінювання та модульного контролю на момент оголошення результатів. У разі, якщо здобувач бажає поліпшити свою оцінку, він складає залік за всією програмою навчальної дисципліни. При цьому в підсумковій оцінці не враховуються накопичені бали. Однак оцінка за залік не може бути меншою ніж оцінка, яку здобувач отримав за результатами модульних контролів та усних відповідей. Здобувачі вищої освіти, підсумкова модульна оцінка яких становить від 35 до 59, залік складають обов'язково. Залік проводиться в усній формі. На залік виносяться практичні завдання в обсязі навчального матеріалу. Оцінювання результатів навчання на заліку здійснюється за 100-бальною шкалою. Оцінка за залік вноситься у відомість обліку успішності.

Залікова оцінка визначається в залежності від рейтингового балу, або балів за залік.

До складання заліку допускаються студенти вищої освіти, у яких підсумкова модульна оцінка за семестр становить не менше 35 балів і, яким зараховано всі види робіт за цей семестр.

Здобувач вищої освіти, підсумкова рейтингова оцінка якого складає від 0 до 34 балів, зобов'язаний покращити її до початку підсумкового семестрового контролю. Інакше здобувач не допускається до заліку, і в нього виникає академічна заборгованість.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами оцінювання

Шкала ECTS	Диференційована шкала	Недиференційована шкала	Мінімальний бал – максимальний бал
A	Відмінно	Зараховано	90-100
B	Добре		82-89
C	Добре		74-81

D	Задовільно	Не зараховано	64-73
E	Задовільно		60-63
FX	Незадовільно		35-59
F	Незадовільно		0-34

Критерій оцінювання підсумкового контролю з дисципліни

- **зараховано – «відмінно» (90-100 балів, А)** заслуговує здобувач, який виявив всебічне і глибоке знання програмового матеріалу, вміння вільно виконувати завдання, передбачені програмою, засвоїв основну і ознайомився з додатковою літературою, розуміє взаємозв'язок головних понять дисципліни та їх значення для майбутньої професії;
- **зараховано – «добре» (82-89 балів, В)** заслуговує здобувач, який виявив повне знання програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу рекомендовану програмою, виявив систематичний характер знань з дисциплін і здатний до самостійного доповнення, але під час відповіді допустив деякі неточності;
- **зараховано – «добре» (74-81 бал, С)** заслуговує здобувач, що виявив не цілком повне знання програмного матеріалу, не завжди успішно виконує передбачені програмою завдання, частково засвоїв основну літературу, рекомендовану програмою, виявив не систематичний характер знань з дисциплін і не завжди здатний до їх самостійного доповнення і під час відповіді допускає деякі неточності;
- **зараховано – «задовільно» (64-73 бали, D)** заслуговує здобувач, що виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої роботи за професією, вмів виконувати завдання, передбачені програмою, знайомий з основною рекомендованою літературою. Зазвичай така оцінка виставляється здобувачам, що допустили помилки у відповіді на заліку чи екзамені та при виконанні залікових або екзаменаційних завдань, але які володіють необхідними знаннями для їх усунення за допомогою викладача;
- **зараховано – «задовільно» (60-63 балів, E)** заслуговує здобувач, що виявив часткове знання основного програмового матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої роботи за професією, не завжди вмів виконувати завдання, передбачені програмою, знайомий лише частково з основною рекомендованою літературою. Зазвичай така оцінка виставляється здобувачам, що допустили грубі помилки у відповіді на заліку чи екзамені та при виконанні залікових або екзаменаційних завдань, але які частково володіють необхідними знаннями для їх усунення за допомогою викладача.
- **не зараховано – «незадовільно» (35-59 балів, FX)** виставляється здобувачеві, який виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.
- **не зараховано – «незадовільно» (0-34 балів, F)** виставляється здобувачеві коли протягом семестру він допустив грубі помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Методика української мови як наука і навчальна дисципліна

Предмет і завдання методики викладання української мови. Наукові основи і джерела розвитку методики викладання української мови. Зв'язок методики викладання української мови з суміжними дисциплінами. Зміст і побудова курсу методики викладання української мови.

Тема 2. Роль української мови в реалізації концепції національної освіти в Україні.

Українська мова – основа інтелектуального і духовного розвитку особистості. Лінгвістичні основи навчання української мови. Основні аспекти навчання української мови. Комунікативне спрямування у навчанні рідної мови. Закономірності навчання та дидактичні основи навчання української мови. Формування мовленнєвих умінь і навичок здобувачів закладів загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти.

Тема 3. Зміст і організація навчання української мови в закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти.

Зміст і принципи побудови курсів «Рідна мова», «Українська мова». Основні етапи вивчення української мови. Варіативність структури і змісту курсу «Рідна мова» в 5–9 і в 10–11 класах. Поглиблений курс української мови. Факультативні та спеціальні курси української мови. Особливості уроку української мови.

Тема 4. Методи і прийоми навчання української мови.

Суть методів і прийомів навчання, їх визначення. Класифікація методів навчання. Характеристика методів навчання української мови. Засоби навчання мови. Проблемний підхід до визначення системи методів і прийомів навчання мови.

Тема 5. Сучасний урок української мови.

Викладання української мови на рівні вимог сучасності. З'ясування поняття сучасний урок. Сучасні підходи до навчання української мови в закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти. Самоаналіз уроку мови. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів 5–11 класів з української мови. Типи уроків української мови. Особливості технології уроків української мови.

Тема 6. Особливості засвоєння лінгвістичної теорії.

Спадкоємність і перспективність у засвоєнні фонетики і графіки. Особливості засвоєння лексики. Особливості засвоєння фразеології. Основні поняття граматики. Особливості вивчення морфології. Особливості вивчення синтаксису. Навчання орфографії та пунктуації.

Тема 7. Словникова робота на уроках.

Лінгводидактичні основи української мови. Зміст і форми словникової роботи. Робота над лексичними помилками. Словникові вправи.

Тема 8. Робота над зв'язним мовленням.

Основні напрями і принципи роботи над зв'язним мовленням. Робота над текстом. Методика роботи над усним і писемним висловлюванням. Перекази. Учнівські твори. Шляхи попередження мовних і мовленнєвих помилок.

Тема 9. Основні напрями роботи зі стилістики.

Лінгвістичні основи методики стилістики. Функційно-стилістичне спрямування у вивченні мовних явищ. Опрацювання стилів мовлення в 5–7 класах. Стилiстичні уміння.

Тема 10. Позакласна робота з української мови мови.

Роль і місце позакласної роботи з української мови в старших класах. Зміст позакласної роботи. Система позакласної роботи.

Тема 11. Удосконалення знань, умінь і навичок з мови в старших класах.

Основні форми занять з мови в старших класах. Особливості уроків з української мови в 10–12 класах. Робота над мовою художніх творів.

Тема 12. Професійна підготовка студентів-філологів до роботи в школі.

Проблема вдосконалення змісту курсу «Методика викладання української мови». Роль лекційних занять у підготовці студентів-філологів до засвоєння теоретичних основ навчання мови. Формування в майбутніх учителів творчого, самостійного мислення на практичних заняттях спецкурсу

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п	с. р.	інд.р.		л	п	с. р.	інд.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Модуль 1										
Тема 1. Методика української мови як наука і навчальна дисципліна	6	2	2	2		8	2		6	
Тема 2. Роль української мови у реалізації концепції національної освіти в Україні.	8	4	2	2		8	2		6	
Тема 3. Зміст і організація навчання української мови в закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти.	6	2	2	2		4			4	
Тема 4. Методи	12	4	4	4		10	2	2	6	

і прийоми навчання української мови.										
Тема 5. Сучасний урок української мови.	12	4	4	4		12	2	2	8	
Модульна контрольна робота										
Разом за модуль	44	16	14	14		42	8	4	30	
Модуль 2										
Тема 6. Особливості засвоєння лінгвістичної теорії.	14	6	4	4		12	2		10	
Тема 7. Словникова робота на уроках.	6	2	2	2		6			6	
Тема 8. Робота над зв'язним мовленням.	6	2	2	2		10		2	8	
Тема 9. Основні напрями роботи зі стилістики.	4		2	2		4			4	
Тема 10. Позакласна робота з української мови.	6	2	2	2		8			8	
Тема 11. Удосконалення знань, умінь і навичок з мови в старших класах.	6	2	2	2		4			4	
Тема 12. Професійна підготовка	4	2		2		4			4	

студентів-філологів до роботи в закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти.										
Модульна робота										
Разом за модуль	46	16	14	16		48	2	2	44	
Усього	90	32	28	30	30	90	10	6	74	30

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Методика української мови як наука і навчальна дисципліна	2
2	Роль української мови в реалізації концепції національної освіти в Україні	2
3	Зміст і організація навчання української мови в закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти	2
4	Методи і прийоми навчання української мови. Інноваційні методи, прийоми, засоби	4 / 2
5	Сучасний урок української мови	4 / 2
6	Особливості засвоєння лінгвістичної теорії	4 / 2
7	Словникова робота на уроках	2
8	Робота над зв'язним мовленням	2
9	Основні напрями роботи зі стилістики	2
10	Позакласна робота з української мови	2
11	Основні форми занять з мови в старших класах.	2
	Усього годин	28 / 6

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

1	Наукові основи і джерела розвитку методики викладання української мови. Зв'язок методики викладання української мови з суміжними дисциплінами.	2 / 6
2	Основні аспекти навчання української мови. Комунікативне спрямування в навчанні української мови.	2 / 6
3	Основні етапи вивчення української мови	2 / 4
4	Проблемний підхід до визначення системи методів і прийомів навчання мови.	4 / 6
5	Сучасний урок. Типи уроків української мови.	4 / 8
6	Особливості засвоєння лексики, фразеології, граматики	4 / 10
7	Зміст і форми словникової роботи. Робота над лексичними помилками.	2 / 6
8	Методика роботи над усним і писемним висловлюванням	2 / 8
9	Опрацювання стилів мовлення в 5–7 класах	2 / 4
10	Роль і місце позакласної роботи з української мови в старших класах	2 / 8
11	Особливості уроків з української мови в 10–12 класах	2 / 4
12	Формування в майбутніх вчителів творчого, самостійного мислення на практичних заняттях	2 / 4
	Разом	30 / 74

6.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання призначені для відпрацювання пропущених занять із поважних причин, а також мають на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти одержують у процесі навчання, та застосування цих знань на практиці: конспектування та реферування лексикологічних праць, підготовка наукових рефератів із проблематики курсу, а також укладання бібліографій, конспектів уроків та позакласних заходів.

Написання курсової роботи.

Тематика курсових робіт з методики викладання української мови:

1. Проблемно-пошукове вивчення лексики української мови в закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти.
2. Діалектна лексика як дидактичний матеріал на заняттях з української мови.
3. Лексикографічна компетентність сучасного учня-старшокласника.
4. Стимулюючо-пошукове вивчення ономастичного простору рідного краю на заняттях з української мови в закладах загальної середньої освіти.
5. Особливості засвоєння морфологічних норм української мови в закладах загальної середньої освіти.
6. Формування в учнів стилістичних умінь і навичок під час вивчення словотвору в закладах загальної середньої освіти.

7. Особистісно-зорієнтоване навчання української мови як засіб створення умов для самовизначення та самореалізації здобувачів загальної середньої та фахової передвищої освіти.
8. Формування національно-мовної особистості на заняттях української мови.
9. Мовотворчість письменників як дидактичний матеріал на уроках розвитку зв'язного мовлення.
10. Літературно-художня антропонімія як дидактичний матеріал для укладання творчих учнівських завдань.
11. Система творчих вправ з ономастики як засіб розвитку в учнів мотивації до вивчення української мови.
12. Інтерактивні вправи зі стилістики як ефективний спосіб формування комунікативної компетентності.
13. Мовна особистість учителя в соціокультурній парадигмі XXI ст.
14. Мовленнєва ситуація як прийом розвитку мовленнєвих умінь в умовах білінгвізму.
15. Нормативність культури мовлення в учнівських науково-дослідницьких роботах з української мови.
16. Метод бесіди на уроках української мови в закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти.
17. Особливості методики навчання старшокласників будувати твори-міркування (роздуми).
18. Шляхи оптимальної організації сучасного уроку української мови в закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти.
19. Когнітивний підхід до навчання української мови як шлях до вдосконалення комунікативної компетенції учнів.
20. Шляхи попередження та подолання граматичних помилок у письмовому й усному мовленні здобувачів загальної середньої та фахової передвищої освіти.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби:

електронне навчання в середовищі Moodle, сайт електронного навчання УжНУ
e-learn.uzhnu.edu.ua

Обладнання: ноутбук, медіапроектор.

Програмне забезпечення: Moodle, Google Meet, Google Calendar

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Вегеш А.І. Методика викладання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах. Методичні розробки до практичних занять для студентів 4 курсу філологічного факультету. Ужгород: ПП Бреза, 2017. 78 с.
2. Вегеш А. Методика викладання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах: методичний посібник для студентів 4–5 курсів філологічного факультету. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2022. 100 с.

Допоміжна література

1. Амерханян С. Урок української мови з елементами розвитку критичного мислення (9 клас). *Дивослово*. 2020. № 2 (755). С. 10–12.

2. Баранова О.С. Сучасний урок української мови як складова ефективного навчання мови і комунікації учнів. *Дивослово*. 2019. №4. С. 25–31.
3. Бойко Н.В. Застосування інноваційних методів навчання української мови в умовах карантину. *Українська мова і література в школах України*. Київ. 2022. №10. С. 3–7.
4. Бурда К. Критерії вибору вправ у процесі вивчення теми «Прийменник». *Українська мова і література в школі*. 2004. № 5. С. 19–23.
5. Галаєвська Л. Методи формування діалогічних умінь учнів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал*. Інститут педагогіки НАНП України. Київ, 2022. № 2. С. 8–11.
6. Галаєвська Л. Реалізація методів активного навчання на уроках української мови в старшій школі. *Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал*. Інститут педагогіки НАНП України. Київ, 2020. № 5. С. 2–6.
7. Глазова О. П. Кольорове слово. Зведений комплект з розвитку зв'язного мовлення. 5 клас. Харків: Веста, 2005. 112 с.
8. Глазова О. П., Кузнецов Ю. Б. Уроки рідної мови в 5 класі: Посібник для вчителя. Київ: Освіта України, 2005. 224 с.
9. Гнаткович Т. Генерування мовної компетентності здобувачів загальної середньої освіти в процесі вивчення синтаксису. *Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал*. Інститут педагогіки НАНП України. Київ, 2021. № 6. С. 2–5.
10. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Концепція навчання української мови учнів ліцею. Київ : *Педагогічна думка*, 2019. 77 с.
11. Голуб Н.Б. Читацька компетентність українських школярів крізь призму матеріалів міжнародного дослідження якості освіти PISA. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 1. С. 57–63.
12. Голуб Н. Елементи практичної риторики на уроках української мови в 10–11 класах ліцею. *Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал*. Інститут педагогіки НАНП України. Київ, 2019. № 3. С. 14–17.
13. Голуб Н. Мотиваційний аспект процесу формування мовленнєвої культури учнів 8 – 9 класів. *Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал*. Інститут педагогіки НАНП України. Київ, 2019. № 5. С. 2–6.
14. Голуб Н., Горошкіна О. Вправа як важливий складник компетентнісно орієнтованих методик. *Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал*. Інститут педагогіки НАНП України. Київ, 2022. № 2. С. 2–7.
15. Горошкіна О. Формування читацької культури учнів ліцею на уроках української мови. *Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал*. Інститут педагогіки НАНП України. Київ, 2019. № 3. С. 10–13.
16. Дика Н. Робота над граматичними (морфологічними) помилками. *Дивослово*. 2002. № 12. С. 30–33.
17. Дороз В.Ф. Вивчення лексикології в умовах діалогу культур: Навч. посібник. Ніжин: ТОВ «Видавництво Аспект-Поліграф», 2006. 264 с.
18. Дороз В.Ф. Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах: Навч. пос. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 386 с.
19. Дубовик С. Застосування методики взаємного навчання на уроках української мови в школі (вивчення тем «Прислівник» і «Дієприслівник»). *Українська мова і література в школі*. 2004. № 4. С. 6–8.

20. Жуковська Н. Дидактичний матеріал для додаткової роботи на уроках української мови (5–9 клас) (на матеріалі творів Т.Г. Шевченка). *Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал*. 2022. № 2 (161). С. 24–30.
21. Коваль В. Безмежний як думка (Система комбінованих уроків із вивчення фразеологізмів). *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2005. № 6. С. 6–11.
22. Корнедецька О.П. Використання інформаційних технологій на уроках української мови. *Дивослово*. 2020. № 1 С. 18–24.
23. Коршун Т. Слово – основний продукт мовленнєвої діяльності, центральна одиниця внутрішнього лексикону. *Рідні джерела*. 2001. № 2. С. 14–17.
24. Кочан І.М., Захлюпана Н.М. Словник-довідник з методики викладання української мови. 2-ге вид., виправл. і доп. Львів: вид. центр Лну ім. івана Франка, 2005. 306 с.
25. Кравчук Т. Формуємо вміння будувати діалог (На прикладі аналізу оповідань Василя Сухомлинського з використанням рольової гри «Шість капелюхів») (5 клас). *Дивослово*. 2021. № 4 (769). С. 5–9.
26. Кузнєцова О. Самостійна робота як засіб самоосвіти учнів. *Дивослово*. 2020. № 3 (756). С. 7–13.
27. Кучеренко І. Формування дискурсивного мовлення особистості засобами технології розвитку критичного мислення. *Українська мова і література в школах України*. 2020. № 1–2. С. 4–12.
28. Кучерук О. Навчання української мови на засадах медіаосвіти в загальноосвітній школі: соціальний соціокультурний аспект. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка: *Філологічні науки*. Вип. 51. 2020. С. 76–80.
29. Лавренюк В. Інноваційний і традиційний підходи у викладанні лінгвістичних дисциплін. *Дивослово*. 2020. № 2 (755). С. 2–5.
30. Лаврінчук І. Аналіз диктанту. Алгоритм роботи над помилками. *Українська мова і література в школі*. 2005. № 6. С. 11–13.
31. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. Київ, 2020. 71 с.
32. Мамчук Л.І. Традиційні та інтерактивні методи формування комунікативної компетентності особистості. *Українська мова і література в школі*. 2021. № 1. С. 8–14.
33. Мащенко Л. Дієприкметник, дієприслівник як форми дієслова. Нестандартний урок з мови. *Українська мова та література*. 14 (366), 2004. С. 5–7.
34. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах / Колектив авторів за редакцією М. І Пентилюк: М. І Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман, О. М. Горошкіна, З. П. Бакум, М. М. Барахтян, І. В. Гайдаєнко, А. Г. Галетова, Т. В. Коршун, А. В. Нікітіна, Т. Г. Окуневич, О. М. Решетилова. Київ: Ленвіт, 2004. 400 с.
35. Новосьолова В. Метод вправ в умовах дистанційного навчання української мови: практичний аспект. *Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал*. Інститут педагогіки НАНП України. Київ, 2022. № 5 (162) С. 2–5.
36. Обручар А.Д. Ефективні методи і форми роботи з розвитку творчих компетентностей учнів на уроках української мови: Навчально-методичний посібник. Ужгород: Гражда, 2020. 152 с.
37. Омельчук С. Реалізація дослідницького методу в процесі формування мовленнєво-комунікативних умінь учнів (на матеріалі вивчення складнопідрядних речень з кількома підрядними). *Дивослово*. 2003. № 3. С. 35–36.

38. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців: монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.
39. Омельчук С. Формування навичок стилістичного аналізу складних синтаксичних конструкцій. *Дивослово*. 2003. № 12. С. 33–35.
40. Омельчук С. Формування мовленнєво-комунікативних умінь на синтаксичній основі (система мовленнєвих вправ у 9 класі). *Дивослово*. 2004. № 6. С. 8–11.
41. Пентилюк М. Гармонійний розвиток особистості школяра засобами української мови крізь призму педагогічних досліджень. *Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал*. Інститут педагогіки НАНП України. Київ, 2019. № 3 С. 2–9.
42. Пентилюк М.І. Державний стандарт мовної освіти у світлі сучасної методики української мови. *Українська філологія: теоретичні та методичні аспекти навчання*. Черкаси: Брама – Україна, 2005. С. 41–47.
43. Пентилюк М. Мовленнєві помилки та принципи їх класифікації. *Українська мова та література в школі*. 2003. № 3. С. 26–29.
44. Плиско К. М. Синтаксис української мови в опорних конспектах, таблицях і завданнях. Харків: Вид. група «Основа», 2004. 96 с.
45. Попова Л. Класифікація засобів компетентісно орієнтованого навчання української мови. *Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал*. Інститут педагогіки НАНП України. Київ, 2019. № 4. С. 2–5.
46. Попова Л. Проблеми й перспективи організації дистанційного навчання української мови. *Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал*. Інститут педагогіки НАНП України. Київ, 2020. № 5. С. 7–9.
47. Семенов О. Ячменик М. Мовно-методична підготовка майбутнього вчителя словесника до використання засобів медіаосвіти: монографія. Суми: Видавництво СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2019. 211 с.
48. Скуратівська Г. Формування загальнонавчальних умінь під час вивчення фонетики, графіки, орфоєпії, орфографії. *Українська мова і література в школі*. 2003. № 8. С. 13–6.
49. Ушакова Т. Розвиток учнівської творчості і національно-патріотичне виховання засобами української мови та літератури. *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи*. Київ: Фенікс, 2019. С. 259–261.
50. Філь А. Інноваційні інструменти навчання української мови в закладах загальної середньої освіти. *Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал*. Інститут педагогіки НАНП України. Київ, 2021. № 4 (157). С. 14–15.
51. Хом'як І. Вивчення лексики у поєднанні з орфографією. *Дивослово*. 2002. № 6. С. 20 – 24.
52. Хом'як І. Навчання орфографії у зв'язку зі словотвором. *Урок української*. 2002. № 7. С. 38–42.
53. Шелехова Г. Урахування компетентісного підходу до розвитку мовлення старшокласників на уроках української мови. *Українська мова і література в школах України*. 2018. № 4. С. 40–45.
54. Шляхова В. Опанування способів тлумачення лексичного значення. *Українська мова і література в школі*. 2003. № 3. С. 30–34.
55. Шляхова В., Нечитайло Н. Робота зі словниками на уроці української мови. *Українська мова та література в школі*. 2002. № 8. С. 11–13.
56. Ющук І. До методики синтаксичного аналізу речення. *Дивослово*. 2003. № 10. С. 33–37.

57. Ющук І. Художній текст у вивченні мови. *Дивослово*. 2021. № 4. С. 2–4.
58. Якимець Н. Новітні підходи викладання на сучасному уроці солов'їної. *Дивослово*. 2022. № 5. С. 9–15.

Програми навчальних предметів, факультативів, спецкурсів, рекомендованих до використання в навчально-виховному процесі загальноосвітніх закладів

1. Артеменко Є. Світ українського слова. Методичні рекомендації щодо організації та змісту навчально-виховного процесу в закладах освіти Київщини в 2005–2006 навчальному році / За заг. ред. Н. І. Клокар. Біла Церква: КОППОК, 2005. Ч. II. С. 167–177.
2. Глазова О., Кузнецов Ю. Програма факультативного курсу «Лексика сучасної української мови» (7 клас). Методичні діалоги. 2006. № 1. С. 13–20.
3. Заболотний О. Вступ до мовознавства. 10–11 класи. Методичні рекомендації щодо організації та змісту навчально-виховного процесу в закладах освіти Київщини в 2004–2005 навчальному році / За заг. ред. Н.І. Клокар. Біла Церква: КОППОК, 2004. Ч. II. С. 46 – 53.
4. Кононевич В. Від авторської казки до вершини? Творчі роботи на уроках мови та літератури. *Українська мова та література в школі*. 2005. № 13. С. 6–9.
5. Програма з української мови для загальноосвітніх навч. закл. з укр. мовою навчання (5–7 класи) / уклад. Г.Т. Шелехова та ін. *Укр. мова і літ-ра в шк. України*. 2015. № 7–8. С. 13–27.
6. Програма 2017: українська мова. 5–9 класи: оновлена програма для загальноосвітніх навч. закл. київ, 2017. URL: [https:// ukrmon59-new.ed-era.com/zmist.html](https://ukrmon59-new.ed-era.com/zmist.html).
7. Романюк Є. Авторська програма «Основи культури мовлення». *Українська мова і література в школі*. 2003. № 3. С. 59–60.
8. Рубан І. Українська мова. 6–9 класи. Методичні рекомендації щодо організації та змісту навчально-виховного процесу в закладах освіти Київщини в 2005–2006 навчальному році / За заг. ред. Н.І. Клокар. Біла Церква: КОППОК, 2005. Ч. II. С. 177–190.
9. Сідько О. Культура мовлення. 10 клас. Методичні рекомендації щодо організації та змісту навчально-виховного процесу в закладах освіти Київщини в 2005–2006 навчальному році / За заг. ред. Н.І. Клокар. Біла Церква: КОППОК, 2005. Ч. II. С. 27–32.
10. Скуратівський Л.В. та ін. Рідна (українська) мова: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / Л. В. Скуратівський, Г.Т. Шелехова, В.І. Тихоша, А.М. Корольчук, В. І. Новосолова, Я. І. Остаф. Ірпінь: Видавничо-торгова фірма «Перун», 2005. 176 с.
11. Цимбалюк В. Культура мовлення. 8–9 класи. Методичні рекомендації щодо організації та змісту навчально-виховного процесу в закладах освіти Київщини в 2005–2006 навчальному році / За заг. ред. Н.І. Клокар. Біла Церква: КОППОК, 2005. Ч. II. С. 99 – 103.

Підручники

1. Глазова О.П., Кузнецов Ю.Б. Рідна мова: підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: «Зодіак-ЕКО», 2006. 288 с.
2. Глазова О.П., Кузнецов Ю.Б. Рідна мова: підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: «Зодіак-ЕКО», 2007. 288 с.
3. Глазова О.П., Кузнецов Ю.Б. Українська мова: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: «Зодіак-ЕКО», 2009. 225 с.

4. Глазова О.П. Українська мова: підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. 240 с.: іл.
5. Глазова О.П. Українська мова: підручник для 7 класу загальноосвіт. навч. закл. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2016. 272 с.: іл.
6. Глазова О.П. Українська мова: підручник для 8 класу загальноосвіт. навч. закл. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2016. 288 с.
7. Данилевська О.М. Українська мова: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Оріон, 2021. 288 с.
8. Єрмоленко С.Я. Українська мова: підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Грамота, 2018. 250 с.
9. Єрмоленко С.Я. Українська мова: підручник для 7 класу загальноосвіт. навч. закл. Київ: Навчальне видання, 2014. 287 с.
10. Єрмоленко С.Я., Сичова В.Т. Українська мова: підручник для 9 класу загальноосвіт. навч. закл. Київ: Грамота, 2009. 304 с.: іл.
11. Заболотний О.В. Українська мова: підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Генеза, 2015. 256 с.
12. Заболотний О.В. Українська мова: підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Генеза, 2016. 221 с.
13. Заболотний О.В. Українська мова: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Генеза, 2009. 240 с.
14. Кобцев Д.А. Українська мова 7 клас: підручник для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. Харків: Видавнича група «Основа», 2015. 296 с.
15. Коржова Н., Корнієвська Н. Українська мова за новою програмою: 11 клас. Київ: Шкільний світ, 2011. 128 с.
16. Пентиліук М.І., Гайданко І.В., Ляшкевич А.І., Омельчук С.А. Рідна мова 7 клас: підручник для загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: «Освіта», 2007. 288 с.
17. Пентиліук М.І., Гайданко І.В., Ляшкевич А.І., Омельчук С.А. Українська мова 9 клас: підручник для загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: «Освіта», 2009. 337 с.
18. Скуратівський Л.В. Українська мова: Елементи практичної риторики: Додаток до підручника «Українська мова, 10–11 класи». Київ: Освіта, 2004. 128 с.
19. Шелехова Г.Т. Українська мова: підручник для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. Київ: Педагогічна думка, 2011. 128 с.
20. Юшук І.П. Українська мова: підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2015. 296 с.: іл.

